

Kis falu - nagy örökség

A görgényszentimrei Rákóczi-Bornemissza-kastély és dendrológiai park
lehetőségei

Tartalomjegyzék

Bevezetés:.....	3
Módszertan:	4
Vizsgálatok:	5
Múlt	5
Társadalmi áttekintés:.....	11
Közlekedés vizsgálat:.....	14
Funkciók, szolgáltatások:	17
Munkalehetőségek:.....	18
Település értéktára:	19
Természeti adottságok:.....	19
Az épületek jelenlegi állapota és használata:.....	21
A park jelenlegi állapota és használata:	24
Célkitűzések:	25
Hasonló példák:.....	26

Bevezetés:

Emlékszem, hogy gyerekként Görgényszentimrén táboroztunk és egyik nap számháború volt a nap fénypontja. Átsétáltunk a református parókia udvaráról egy érdekesen elhagyatott hatalmas épület udvarára, majd egyik épület alsó szintjén át egy parkba jutottunk. Ez a hely volt a legjobb számháborúk harctere.

Valamiért nagyon megtetszett a hely varázsa és nem értettem miért nem használják semmire sem, miért nincsenek rajtuk kívül mások a parkban. Később több ilyen épületre is bukkantam a helyi utazgatások során, ahol azt éreztem, hogy annyi mindent mesélhetnének ezek a falak, de olyan mintha senki sem szeretné meghallgatni őket.

Néhány esetben sikerül konzerválni ezeket az épületeket és adni nekik még pár évet, de hallgatóságot ilyenkor sem kapnak igazán. Felmerült bennem a kérdés, hogy a falak újra vakolása és tetőcserepek kicserélése mellett hogyan tudnak a funkciók is megújulni? Ami régen a társadalom legfelsőbb rétegének volt közösségi színtere most hogyan tud egy sokkal tágabb, befogadóbb közösségnek helyet adni és újra megtelni étellel?

Módszertan:

A kutatásom átfogó elemzést és részletes megoldásjavaslatokat tartalmaz, különböző szempontok alapján.

Mivel egy gazdag történelemmel rendelkező épületegyüttesről és településről van szó, első lépésként ezek történetét szeretném bemutatni. Különös figyelmet fordítok a Görgényi vár, Görgényszentimre és a vadászkastély, a Rákóczi-Bornemissza-kastély fejlődésére és sorsára. Feltárom, hogyan alakultak ezek az épületek az évek során és hogyan befolyásolta ezt a település, miként befolyásolták a hely történetét különböző tulajdonosaik, és milyen funkciókat töltött be az idők során.

Ezt követően a jelenre fókuszálva elemzem a település aktuális helyzetét Erdélyben. Részletesen foglalkozom a település elhelyezkedésével, nagyobb léptékben közlekedés és más településekkel való kapcsolatát figyelembe véve, valamint kisebb léptékben a közvetlen környezetével, azt körülvevő természeti értékekkel. Megvizsgálom a jelenlegi lakosság összetételét, valamint a településen jelenleg megtalálható funkciókat és szerepét a régióban.

Mielőtt rátérnék a konkrét megoldási javaslatokra, alaposan tanulmányozom néhány hasonló helyzetben lévő épület történetét, amelyek sikeresen hasznosították saját adottságaikat. Bemutatom, milyen jó példák léteznek arra, hogy egy különleges történelmi jelentőségű épület és a hozzá tartozó település organikus együttélése hogyan valósítható meg eredményesen.

Végezetül megfogalmazok több funkcionális javaslatot, amelyek a helyszín és az épületek jövőbeli hasznosítására irányulnak. Minden javaslat esetében részletesen bemutatom az előnyöket és hátrányokat.

Vizsgálatok:

Múlt

Hogy megfigyeléseim rámutassanak hogyan élt együtt a kastély és a település, egymás mellé helyezem az idővonalra.

Görgényszentimre története

Megépítették Görgény várát egy régi erőd megújításaként a tatárjárást követően. A vár négyzetes alaprajzú és a helyi szokásokhoz híven egy kápolna is helyet kapott benne.

1241

Görgényszentimre első írásos említése, Gurgenként jelentkezik az okiratokban (Documente. XIII. C., I. 334.)

1248

Görgényszentimre egyre inkább fejlődik és a helyi nemesi családok egyik központjává válik.

1300-as évek

Görgény várát Hunyadi János kapta meg örökbirtokként, fia, Mátyás trónra lépése után pedig királyi erősség lett. Ez idő alatt épült ki a kettős falrendszer és az alsó és középső kapu. A vár és a falu fontos katonai és gazdasági központtá válik.

1453

A II. Rákóczi-féle szabadságharc idején Rabutin ostrom alá veszi a várat

1608

Rákóczi-Bornemissza-kastély története

A várért Rákóczi György tette a legtöbbet, hiszen az akkoriban várható támadások kivédésére jelentősen megerősítette, korszerű ágyúállásokkal látta el. Ekkor nyerte el a vár végleges formáját. Rákóczi nevéhez kapcsolják a Veres-bástya építését is. Félreeső helye miatt nem épültek a várban impozáns rezidenciák és paloták.

1639-41

1642

1655

1660

A várdomb alján felépített kastély I. Rákóczi György nevéhez fűződik, aki egy könnyen elérhető rezidenciát kívánt létrehozni, amely kényelmes körülményeket biztosít vadászataihoz. Ennek érdekében megszüntette az olaszbástya építését, és az erőforrásokat az udvarház építésére irányította át. Kolozsvárról hozatta el a Kis András által vezetett kőművescsapatot, amelyet Sárdi Imre építőmester felügyelt. A következő évben a munkálatok jelentősen előrehaladtak, ekkor már felszerelték a híres kolozsvári műhelyben faragott ajtókereteket is.

A fejedelmi kancellária igényeit kielégítve, elkezdtek egy papírmalmot működtetni.

I. Apafi Mihály lett a birtok ura, és az udvarházat gyakran használta Bornemisza Anna fejedelemasszony rezidenciájaként. Több fejlesztés is fennmaradt ebből az időszakból, amelyek 1688-ban, 1694-ben és 1697-ben készültek. Ezekből kiderül, hogy az épület két szintes volt, termei pedig L alakú alaprajzon helyezkedtek el.

A vár pusztulása a Rákóczi-szabadságharc során következett be. Rátoni István várkapitány halála után a védők megtörték és 1708. március 10-én elmenekültek, feladva a várat, amelyet Jean Rabutin leromboltatott. A lerombolt vár köveinek egy részét a településen található Rákóczi–Bornemisz-kastély felújításához használták fel. A faluban a Bornemisz család felújítja a középkori templom titulusát és kiskápolnát épít Szent Imre tiszteletére.

1708

A kastély állapota is jelentősen romlik.

1710

1717

99 évre császári rendelettel a Bornemisz családnak adták zálogba. Bornemisz János alkancellár hozzáfogott az épületegyüttes felújításához.

1726

Reneszánsz stílusban készül el a kastély alsó szintjeinek felújítása.

A kápolna helyére új kiskápolnát építenek a lerombolt vár köveiből.

1730

1731

Elkészült a keleti szárnyhoz csatolt középrizalit, illetve az északi szárny lépcsős portikusza.

1742

Bornemisz János halála után Ignác lesz a kastély új birtokosa. Újranyitották a papírmalmot és megnyitottak egy porcelánmanufaktúrát. Továbbá újabb melléképületeket csatoltak a kastélyhoz.

1780

Új kapuépületet építenek a kastélyhoz.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején Görgényszentimre is érintett a harcokban. A század végére a település lassan veszíti el korábbi jelentőségét, és inkább mezőgazdasági központtá válik.

Megépül a mai plébániatemplom.

1802	Befejezik a magtárépületet.
1835	Per indul a Bornemissza család ellen, mert a zálogba vételi idő lejárt.
1848	Az épületeket feldúlják.
1855	Gyors felújítások következtek és az épületet újra használatba vették.
1869	1869-1870 között került sor a kisajátításra, ezt követően a kastély Rudolf trónörökös vadászkastélya lesz. Rudolf hercegnek a természettudományok iránti érdeklődése miatt a Görgényben rendezett vadászatok igazi expedíciók formáját öltötték magukra, ugyanis a helyi fauna alapos tanulmányozására került sor.
1882	A magtárat vendégházzá alakítják át. Így az egész épületegyüttes a vadászatot és a közösségi életet szolgálja.
1893	A trónörökös halála után az épületben erdészeti iskolát alakítanak ki.
1920	Erdésztiszti szakképzés indul az épületben.

Az I. és II. világháború eseményei hatással vannak Görgényszentimrére. A trianoni békeszerződés után a falu Románia része lesz. A kommunista időszakban a mezőgazdaság kollektivizálása jelentős változásokat hoz a helyi gazdaságban és társadalomban.

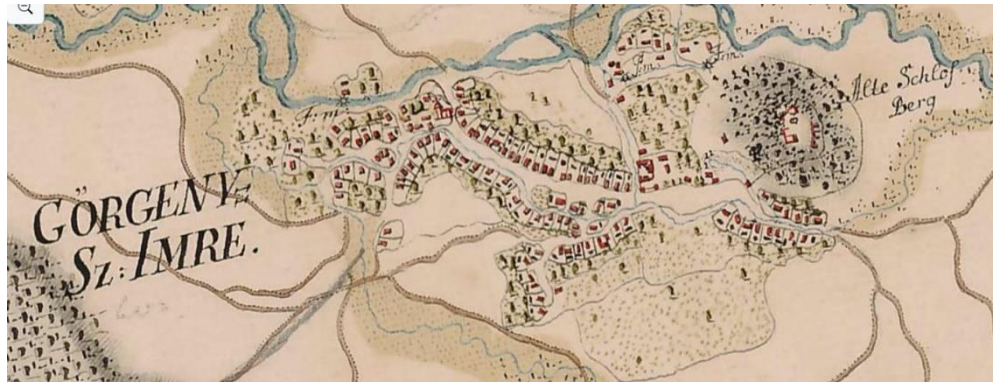
1945 Erdészeti szakiskola indul az épületben.

A kommunizmus bukása után Görgényszentimre a rendszerváltás következményeit éli át. Az agrárgazdaság újra magántulajdonba kerül, és a település megpróbál alkalmazkodni a piaci gazdaság viszonyaihoz.

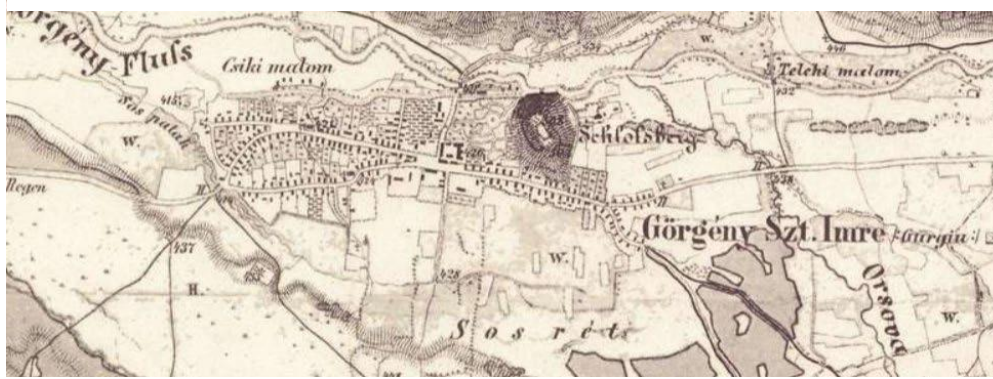
1989-2000

2003 Erdészeti szakkollégium indul az épületben.

2008 A tanintézmény kiköltözik a kastélyból és a műemlék-épületet a Maros Megyei Múzeum veszi felügyelete alá.

2. ábra Erdély (1769–1773) - Első Katonai Felmérés

1. ábra Erdély (1853–1858; 1869–1870) - Második katonai felmérés

Megfigyelhető, hogy a falu utcahálózatát a patakok alakítják ki, ezek mentére épülnek a házak. A jelenlegi főút is a már ekkor létező utca helyén van, annak ellenére, hogy azóta már egy másik rövidebb útvonalon is átszelhető a falu.

A térképeken megfigyelhető, hogy a vár jelenléte, valamint a történelem alakulása mennyire befolyásolta a falu szerkezetét is. Az első katonai felmérés idején a faluban még csak a várat kiszolgáló személyzet és katonák éltek, hasonló rangú emberek, egyforma, egyenrangú telkeken. A második katonai felmérésen látható, hogy már nagyobb méretű, nemesi birtokok helyezkednek el a falu központjában, a vadászkastély körül.

Társadalmi áttekintés:

-Demográfiai jellemzők: Görgény községbe Görgényszentimre mellett Görgényüvegcsűr, Görgényorsova, Kásva, Görgényadorján, Pálpatak, Kincsesfő, Szécs, Kásvavölgy és Lárgatelep tartozik.

Román név	Magyar név	Összlakosság	Magyar lakosság	Magyarok aránya
Gurghiu	Görgényszentimre	1 992	240	12,4%
Glăjărie	Görgényüvegcsűr	1 702	1 365	81,5%
Orșova	Görgényorsova	689	-	-
Cașva	Kásva	522	4	0,8%
Adrian	Görgényadorján	316	3	1%
Păuloaia	Pálpatak	265	-	-
Comori	Kincsesfő	208	4	1,9%
Orșova- Pădure	Szécs	156	-	-
Fundoaia	Kásvavölgy	125	-	-
Larga	Lárgatelep	116	3	2,6%

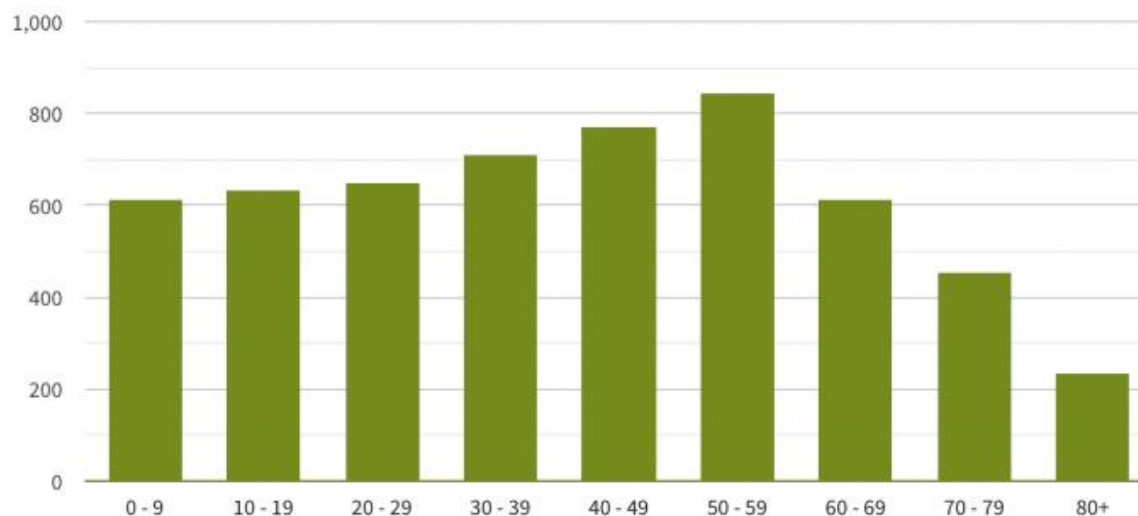
1. táblázat Görgény község lakóinak száma

Összesen 6091 lakósa van a községnek. Az elmúlt évek népszámlálásai során ezek a következően változtak:

	1977	1992	2002	2011
Összlakosság	6 929	6 763	6 384	6 091
Román etnikum	4 682 (67,6%)	4 475 (66,2%)	4 249 (66,6%)	3 851 (64,7%)
Magyar etnikum	2 126 (30,7%)	1 981 (29,3%)	1 839 (28,8%)	1 621 (27,2%)

2. táblázat Görgény község lakosságának változása az elmúlt évek során

A népesség eloszlása életkor szerint:

3. ábra Életkor szerinti eloszlás

Összességében elmondható, hogy Görgényszentimre népessége csökkenő tendenciát mutat, ami gyakran jellemző a vidéki településekre az országban, viszont az átlagos román településeknél kicsivel fiatalabb településnek számít. Azonban az itt lévő lehetőségeket, szolgáltatásokat megfigyelve megállapítható, hogy ez főként Régen közelségének köszönhető, hiszen a település jelenleg csak az idősek mindennapjait szolgálja ki teljesen, csak számukra nyújt mindennapi életteret. A fiatalabb generációk számára Görgényszentimre inkább egy alvóvárosként funkcionál. Ideális környezet azok számára, akik a városhoz közel szeretnének nyugodt, kellemes, természetközeli helyen családot alapítani, de a fiatalok számára már nem nyújt megfelelő tanulási, művelődési és szórakozási lehetőségeket.

Az oktatási infrastruktúra korlátozott, különösen a magyar nyelvű oktatás terén. Jelenleg a faluban nincs magyar nyelvű oktatási intézmény, és a községben egyedül Görgényüvegcsúron működik magyar tanintézet, a Görgényüvegcsúri Általános Iskola. Itt 2019-ben 48 elemi és 33 általános iskolás tanuló tanult. Mivel Görgényüvegcsűr és Régen autóval egyaránt 15 perc autóútra van Görgényszentimrétől, a magyar gyerekek gyakran Régen városába járnak iskolába, ahol szélesebb körű oktatási lehetőségek állnak rendelkezésre.

A településen fontos megemlíteni azt is, hogy bár a népesség csökkenő, a lakásállomány növekvő. Ez a jelenség részben a település vonzerejének köszönhető, mint nyugodt és természetközeli lakóhely, amely a városhoz közel található.

	1992	2002	2011	2017
Lakások száma	2 064	2 214	2 265	2 280

3. táblázat Lakások számának változása

Viszont a házak jelentős része nem nevezhető a mai elvárásoknak megfelelően összkomfortosnak. A lakások kevesebb mint felében van vezetékes víz vagy fürdőszoba.

	Lakások száma	Arány az összes lakáson belül (%)
Elektromos árammal ellátott	2 215	98,2%
Vezetékes vízzel ellátott	975	43,2%
Szennyvízelvezetéssel ellátott	975	43,2%
Konyhával rendelkező	1 650	73,1%
Fürdőszobával rendelkező	882	39,1%

4. táblázat Adatok a lakások felszereltségéről

Közlekedés vizsgálat:

A közlekedést több szempontból is megvizsgáltam, figyelembe véve mind a helyi lakosok, mind a turisták és látogatók igényeit.

4. ábra Úthálózat

Helyi Lakosok Szemszögéből

Autós Közlekedés a Falun Belül:

A falun belüli legnagyobb táv is 30 perc séta alatt megtehető, a kis távok miatt semmilyen tömegközlekedési eszköz nem áll rendelkezésre, csupán autóval, biciklivel tudnak közlekedni, akik nem szeretnék gyalogni. Az utak állapota változó, de általában megfelelő. A faluban majdnem minden lakosnak van saját autója, melyeket a kapu előtt vagy az udvaron tárolnak.

Közeli Települések Elérése Autóval:

A közeli, közvetlenül szomszédos települések autóval könnyen megközelíthetőek. A község falvai 15-30 perces útra találhatók, Régen központja 15 percre van a falutól.

Közeli Települések Elérése Tömegközlekedéssel:

A faluból lehetőség van busszal is eljutni a közeli településekre. Viszont a járatok száma nagyon alacsony, munkanapokon 9 járat, szombatonként 3 és vasárnap mindössze 2. Emiatt azok, akiknek nincs autója vagy nem tudnak vezetni sokkal kevésbé mobilisek.

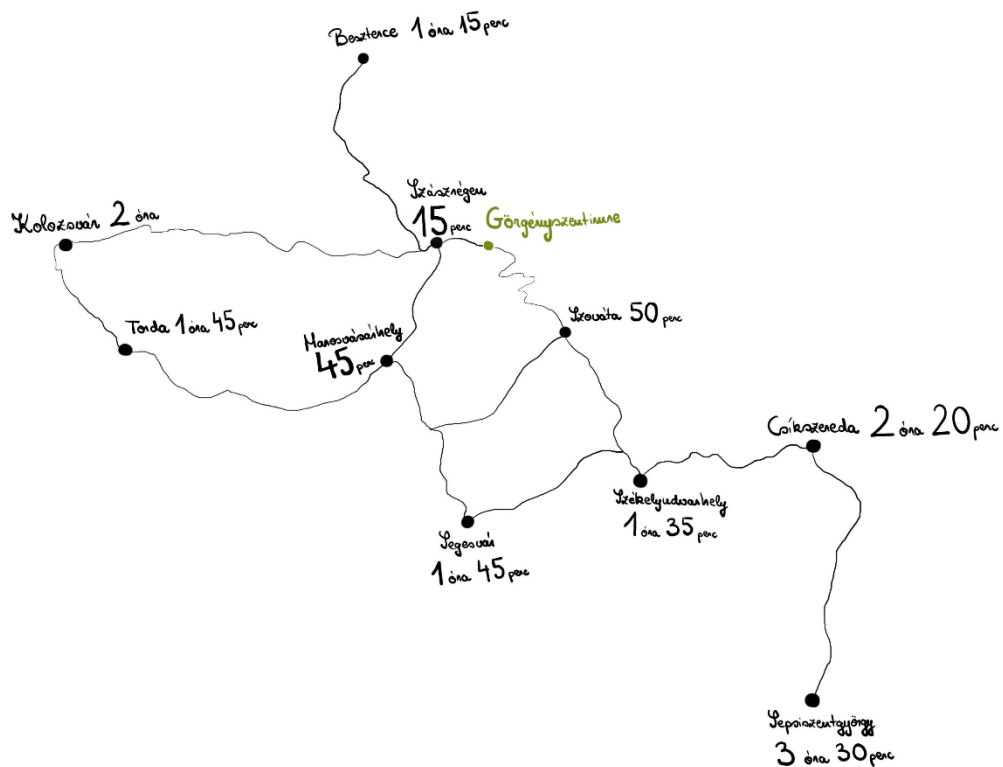
Turisták és Látogatók Szemszögéből

Autóval közlekedés: Görgényszentimre megközelítése autóval a távolabbi erdélyi nagyvárosokból viszonylag egyszerű. Az utak állapota általában jó. A faluban a kastély körül parkolók is vannak.

Tömegközlekedési lehetőségek:

A nagyobb városok között busszal és vonattal lehet közlekedni és Görgényszentimre Régenből érhető el a helyi buszokkal. Ezért a tömegközlekedéssel való megközelítése a falunak csak átszállással oldható meg.

Ezek alapján elmondható, hogy a falut az erdélyi nagyvárosokból autóval érdemes akár egynapos kirándulásra is meglátogatni, tömegközlekedéssel viszont csak kettő vagy többnapos kirándulás kivitelezhető.

5. ábra Gergényzentimre és az Erdélyi nagyvárosok közti út időtartama autóval

Funkciók, szolgáltatások:

A falu életében fontos megfigyelni az itt megtalálható szolgáltatásokat is, hiszen ezek mutatják meg mik azok az élethelyzetek amikor a lakosság arra kényszerül, hogy a településen kívülre utazzon, valamint milyen munkalehetőségek vannak a jelenleg divatosá vált otthonról dolgozás mellett.

6. ábra A faluban megtalálható funkciók

A település szélein található benzinkutak és autószerelő műhelyek utalnak arra, hogy ténylegesen sok helyinek van saját autója és ez az elsődleges közlekedési eszköz. Az autók jelenléte is mutatja, hogy a tömegközlekedés nincs megfelelően kiépítve a falu és a közeli települések között, valamint sokan tényleg alvóvárosként használják a helyet és Régenbe járnak dolgozni vagy oda iratják be gyerekeiket iskolába.

A falu központjában található elemi és általános iskola, ahol román nyelvű oktatásban részesülhetnek a helyi gyerekek, valamint egy bolt, két gyógyszertár, posta, rendőrség és pizzázó. A mindennapi élethez szükséges élelmiszereket a helyiek a faluban meg tudják venni és még szórakozásra, közösségépítésre is van lehetőség. A központtól távolabb van még egy bolt, virágüzlet és három különböző felekezethez tartozó templom (református, katolikus, ortodox).

Munkalehetőségek:

A faluban megtalálható funkciók alapján elmondható, hogy a nyugdíjas korosztály számára a mindennapi élethez szükséges szolgáltatások jelen vannak, viszont ezek nem biztosítanak annyi munkalehetőséget, hogy minden helyi lakos a falun belül tudjon dolgozni. A községben több cég és vállalkozás is működik, melyek legnagyobb része mezőgazdasággal, könnyűiparral és szállítással foglalkozik.

Fontos megemlíteni, hogy napjainkban egyre nagyobb szerepet kap a távolról végezhető irodai munka és Görgényszentimre egy csodálatos természeti környezetet tud nyújtani azoknak, akik ezt a munkaformát választva menekülnek a nagyvárosok nyüzsgéséből.

1. kép Település címere

Település értéktára:

Görgényszentimre 2014-ben kapta meg hivatalos címerét, amely mély szimbolikával bír, és büszkén hirdeti a település értékeit és történelmi örökségét. A címer különböző elemei olyan jelentéseket hordoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a falu történetével és természeti környezetével.

A címer központi eleme a zöld dombon álló ezüst várfal, amely a híres Görgény várat ábrázolja. Ez a várfal a település történelmi és kulturális örökségének szimbóluma, emlékeztetve a lakosokat és a látogatókat a falu gazdag múltjára és jelentőségére.

A pajzs bal oldalán található nárciszok a település környékén található híres nárciszmezőkre utalnak, a pajzs jobb oldalán található makkok pedig a Mocsár erdő ősi tölgyeire. Ezek a természeti adottságok nemcsak a környezet szépségére utalnak, hanem a helyi identitás fontos részét is képezik, mivel a nárciszmezők, többszázéves fák különleges természeti látványosságként vonzzák a látogatókat. Ezek a növények ugyanakkor szimbolizálják az erőt és a szépséget.

A pajzs tetején található falkorona a községi rangot jelképezi, amelyre a helyiek nagyon büszkék. A falkorona nemcsak a település státuszát jelzi, hanem azt a közösségi büszkeséget is, amely a település fejlődését és önállóságát tükrözi.

Természeti adottságok:

Ahogy a címer is mutatja a helyiek nagyon büszkék a környezetre, ami a falut körülveszi. Az egyik ilyen érték a Mocsár erdő közelsége, mely egy évszázados múltú tölgyfa-rezervátum, területe kb 45 hektáron terül el Szászrégen, Görgényoroszfalu, Felsőbölkény és Görgényszentimre között. Ez az ország egyik legrégebbi erdeje és mintegy 300 bükk- és tölgyfa található itt. A fák 650-720 évesek, 15-20 méter magasak és akár 4 méter átmérőjűek is lehetnek. Az erdőt 1932-ben természetvédelmi területté nyilvánították és 1940-ben két híres román botanikus külön felhívta a figyelmet a több évszázados tölgyek különlegességére.

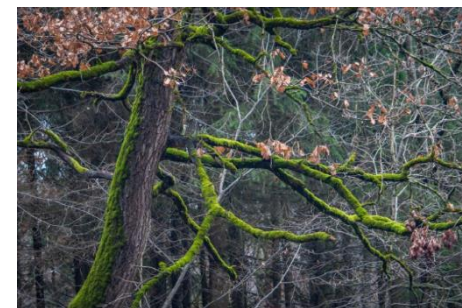
A címeren is megjelenő nárciszok, a másik természeti kincs amire büszkék a helyiek a Görgényi nárciszmezők, melyek a Görgényi-havasok lábánál terülnek el összesen 3 hektáron és április-májusban virágoznak.

2. kép Mocsár erdő

3. kép Nárcisz mező

4. kép Mocsár erdő

Valamint hatalmas természeti kincse a településnek a dendrológiai park is, melyet a kastély mellett alakítottak ki. Ebben a parkban található az egykori vár romjai és a helyére épült kápolna is. A különböző érdekes növényfajok sokasága mellett a parkban több vadászok pihenésére, gyülekezésére alkalmas pavilon található, valamint szobrok, forrás, patakok és egy kis tó is, közepén szigettel.

Az épületek jelenlegi állapota és használata:

Jelenleg az épület zárva van, állandó jellegű nyitvatartása nincsen, csupán az év néhány napján szerveznek programokat benne amikor néhány biztonságos, látogatásra alkalmas terembe bepillantást nyerhetnek az érdeklődők. Az elmúlt néhány évben ilyen program volt a Múzeumok éjszakája és egy Nyílt kastélynap. Ezeken az eseményeken főleg családi és gyerekprogramokat szerveznek, kézműveskedéssel, játékokkal és történelmi események megelevenítésével.

Megfigyelve ezekről az eseményekről készült szöveges és videós beszámolókat elmondható, hogy a környékeliek számára fontos ez a helyszín, amikor lehetőségük van látogatják, kíváncsiak rá milyen belülről. Rengeteg gyerek vesz részt ezeken a programokon és legtöbb tematikája az épület története köré épül.

5. kép Múzeumok éjszakája programsorozat

6. kép Nyílt kastélynapok

7. kép Nyílt kastélynapok

A park napközben látogatható, egy biztonsági őr felügyeli az épületeket, amikbe bemenni nincs lehetőség. Az interneten található visszajelzések alapján az ide érkezők szomorúnak és bosszantónak találják az épített örökség állapotát, a környezetet, természeti adottságokat, a hangulatot dicsérik és sajnálják, hogy a felújításokra, újragondolásokra nincs lehetőség.

7. ábra Épületek helyzete

A kastély eredetileg 10 épületrészből állt, melyből ma már csak 6 található meg, ezek a sötétebb sárgával jelölt C1, C5, C6, C7, C8 és C9 épületek.

Jelenleg a C2, C3, C4 és C10 épületek már egyáltalán nincsenek meg és a C9-ből is csak pár omladozó falmaradvány található meg.

A továbbiakban egyenként bemutatnám a még ép épületeket:

C1: Egy kis tornáccal rendelkező, földszintes fogadó épület. A házba érve egy előszoba és ebből nyíló 5 szoba fogad, valamint a tornácról nyílik még egy fürdőszoba. Az erdészeti iskola idejében itt könyvtár és informatika labor működött.

C5: Ez az épület a kastélynak valamilyen kiszolgáló épülete volt a kezdetektől fogva, ezt mutatja kevésbé díszes, szinte parasztháznak mondható kinézete. Több helyiség van egymás mellé sorolva, mindegyik közvetlen kijáratral a szabadba. Valószínűleg istálló, barkácsműhely lehetett itt. Legutoljára kisboltnak, műhelynek és garáznak használták ezeket a helyiségeket. Érdekessége a sok különféle méretű és elhelyezkedésű ablaka.

C6: Ezen az épületen áthaladva érhet a látogató a kastélyudvarba, valamiféle kapuépületként is szolgál. Két

szintes, a földszinten a boltíves kapualj két oldalán egy-egy szoba, valamint konyha és kiszolgálóegységek találhatóak. Az emeleten két lakrész található, melyekre egy szabadtéri függőfolyosó vezet. Mindkét lakrész konyhával és fürdőszobával felszerelt.

C7: Ez az egyetlen épület, ahol alagsor is van, valamint a két szinten hatalmas egybefüggő terek. A 3,5 méteres bemagasságból is sejthető, hogy ez az épület az közösségi tevékenységeknek, ünnepeknek adott helyet.

C8: Ez a legdíszesebb, legnagyobb épülete a kastélynak. Két szintes és a felső szint 3 beltéri lépcsőházon át is megközelíthető. L alaprajzú az épület, hosszabb oldalán a termek egymásba nyílnak, nincsenek közlekedők. A lépcsőházakból egyből egykori lakrészekbe jutunk. Az épület egyik részén egy kis kápolna is található.

Az épületek mind felújításra szorulnak, jelenleg állagmegóvás miatt a C8-as épület tetőszerkezetének egy rész lett kicserélve és szintén ennek az épületnek egy homlokzati szakasza lett felújítva. Belülről romos, törmelékekkel teli termek és beszakadt födémekek vannak.

A felújításokra készült tervek szerint egy konferenciaközpontot építenének még a C10-es épület egykori helyére.

A 2011-es felmérések tervrajzai a tanulmány mellékleteiben megtalálhatók.

8. kép C5 jelű épület

9. kép C5 jelű épület

10-11. kép C6 jelű épület

12. kép C7 jelű épület

13. kép C8 jelű épület

14. kép C9 jelű épület

A park jelenlegi állapota és használata:

A második világháború utáni államosítás ellenére a kastély parkot sikerült jó állapotban megőrizni az oktatási funkciójának köszönhetően és túlélte a szocializmus építési időszakát. A funkció és tájképi víziók hiányában viszont fokozatos pusztuláshoz vezetett. Az eredeti elemek és térszerkezetek fokozatosan eltűntek. Az eredeti szerkesztési elvek már nehezen felfedezhetőek, hiszen a növényzet nagy változásokon ment keresztül az elmúlt években. Bár sok értékes fapéldányt őriztek a parkban, az új ültetvények - néhány nem mindig szerencsés elrendezésnek köszönhetően - új térelemek megjelenését eredményezték, mint pl. a fák újonnan kialakított tengelyek mentén történő elrendeződése, aminek semmi köze nem volt a korábbi térszerkezethez. Az utak alakulását befolyásolta a sok látogató és általuk kitaposott új útvonalak.

A növények száma, a szükséges következetes vágások hiányában, megnövekedett, ami sűrű növénytömeghez vezetett, és elsősorban az életerősebb és őshonos fajokat részesítette előnyben, a park egzotikus fajai és példányai rovására. A nagy tömegű növényzet megakadályozza a parktól a kastély vagy más épületek felé távoli vizuális tengelyek kialakulását (és fordítva), de a park és a környező természeti vagy épített környezet vizuális kapcsolatát is. A park sétányai jelenleg erdei ösvényekre hasonló, szegély nélküli, néhol eltűnő utak. A növények típusairól szóló információs táblákat is sok helyen teljesen elrejt a növényzet vagy benövik a fák.

A 2011-es felmérések során a park növényzetét is pontosan feltérképezték, jelenleg több mint 100 féle fajtája található a parkban.

A felmérés pontos tervei a mellékletek között található.

15. kép Pavilon a parkban

16. kép Információs tábla a fán

17. kép Ösvények állapota a parkban

Összegzés, célkitűzések:

A Rákóczi-Bornemissza kastély Erdélyben, Görgényszentimrén található. Maga az épületegyüttes és a falu is sok évre visszanyúló történelemmel rendelkezik. A falut először 1241-ben említik, hiszen a mai kastély parkjának területén állt Görgény vára, melynek fontos védelmi szerepe volt. A kastély első épülete 1642-ben kerül említésre, mint vadászkastély. Az akkor még csak egy épülettel rendelkező kastélyt az évek során többször átépítik, hozzáépítenek és új épületekkel egészítik ki. A birtok urai voltak I. Rákóczi György, I. Apafi Mihály, Bornemissza család több tagja és Rudolf herceg is. A környéket és az épületet minden tulajdonosa különlegesnek tartotta, folyamatosan bővítették, újítták és többszörös feldúlása után is mindig rendbe hozták. A kikapcsolódás, fejlődés, szociális élet színtere volt, minden tulajdonosa alakította, kedvére formálta, alakult itt át magtár szálló épületté, istálló műhellyé, volt itt papírmalom, porcelán manufaktúra melyet bezártak majd újra nyitottak különböző tulajdonosai. Közös vonás volt a kastély uraiban az idők során a természet csodálata, így a vadászatok során a helyi növényvilágot is különösen sokat vizsgálták, majd saját parkot hoztak létre különleges fajokkal. 1893-ban Rudolf herceg halála után erdészeti iskolát hoznak létre az épületben. Ez az iskola több mint 100 évig működik itt, viszont az épületek kritikus állapota miatt 2008-ban új helyszínre költözik. Ennek az iskolának és Rudolf herceg természet iránti szeretetének köszönhető a több 100-150 éves különleges növényfaj mely ma is megcsodálható a kastélyparkban.

A kastély történetére alapozva egy hasonló funkciót szeretnék újraéleszteni, mely a régi nemesi kikapcsolódás, hobbik és szociális élet helyszínének a modern, korunkbeli formája. A múltban ez a helyszín a kikapcsolódás, természetből való töltekezés és közösségi élet színtere volt, ezért ennek a kortárs alternatíváját szeretném létrehozni. Céлом egy olyan funkció, funkcióegyüttes kialakítása, amely új életet ad az épületnek. Egyaránt ad a helyi közösségnek és az épületet látogatóknak. Egy helyet ahol közösség alakul a helyiekből, nyitott a vendégek felé és mindannyian feltöltődnek, tanulnak az itt töltött időben.

A kastély épületei jelenleg üresen állnak. Fentmaradásához szükséges lenne egy olyan funkció kiépítése, mely segít a felújított épület fenntartását teljes mértékben fedezni. Bevételeket a szállások, konferencia és kiállítóterek bérbe adása és programok részvételi díja jelentene.

A helyi közösség lenne az épület fő üzemeltetője, ők lennének a park karbantartói és a helyszínen szervezett programok, képzések szervezői. A település sokat profitálhatna a kastély fellendüléséből, hiszen amellet, hogy ez számukra is egy élvezhetőbb, kellemesebb, tanulásra, pihenésre és élmények szerzésére alkalmas hely lenne még a település infrastruktúráját is fellendíthetné.

A kastély köré épülő közösség egy befogadó közege lehetne a városokból csendes, nyugodt, de könnyen elérhető helyre költöző fiataloknak, friss családoknak. Kikapcsolódásra vágyó turistáknak pedig egy tiszta, természetközeli hétvégi kirándulásra alkalmas hely.

Hasonló példák:

Érdekes előképnek gondolom a Bakonybéli szerzetesek programsorozatait. Úgy érzem nagy előny, ha az épületnek egy közösség az állandó lakója, gazdája. Így otthonként óvják a helyet és mutatják be a látogatóknak, helyieknek az ott található értékeket.

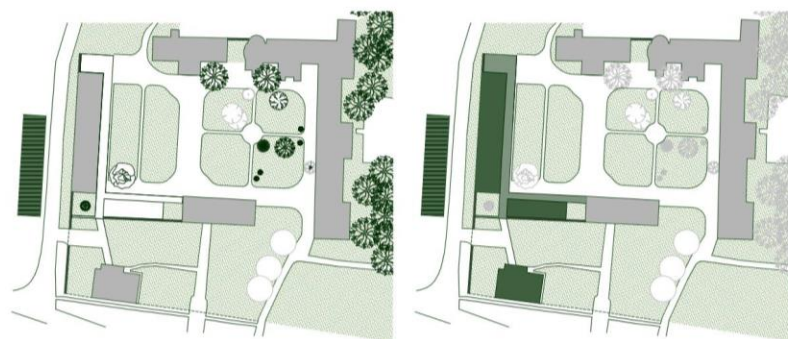
Funkció:

Az összetett funkció fő eleme a park, különleges növényállományra épülő gyógynövényfeldolgozó üzem. Ez hangolná össze a park értékeit a kastélyépületekkel és hozná be a növények erejét az épület falai közé. Az épületekben helyet kapna szállás, kiállítótér, rendezvényterem mellett egy üzem látogatóközponttal, közösségi műhellyel és a szállások egy kis gyógynövényes fürdővel.

A felújítások különböző ütemben történének, melyek a hely fokozatos megismertetésével azonos ütemben haladnának:

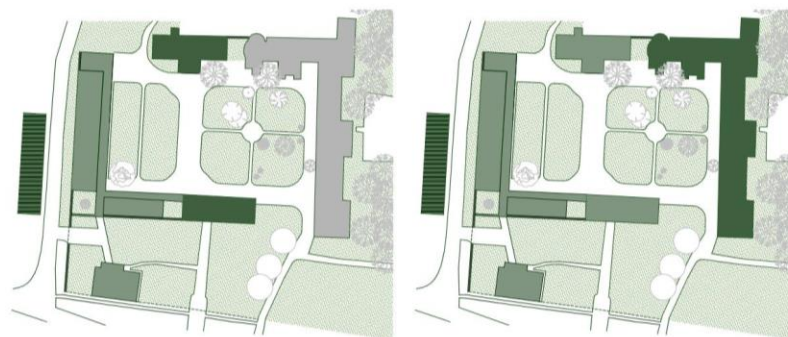
1. Ütem: Kisebb tereprendezések történnek a dendrológiai park területén és elkezdődik a növények tudatos karbantartása. A tavat és egyéb forrásokat, csermelyeket kitakarítják és rendezik a medrek helyzetét. Új sétány szegélyező elemek és információs tábláz kerülnek ki (növények elé és útbaigazítás céljából is). Gyógynövény kertet telepítenek a gazonos tisztás helyére. Így a környékbeli emberek máris élvezhetnék a park adottságait, megismerhetnék és megkedvelhetnék a környezetet, kisebb események szerveződhetnek, közös ültetés és szüret. Kialakulna a kis helyi közösség, gyerekcsoportok, félnapos, rövid kirándulások, séták helyszíne lenne.
2. Ütem: Megújul a Vendéglő és fogadó épület, valamint a Műhely épület, melyben gyógynövény feldolgozó kisüzem létesül. Az elbontott épületek helyére új látogatóközpont épül. Ahogy a park egyre ismertebbé válik és több látogatót vonz, felújul a vendéglő, mely alkalmassá teszi a helyet akár egy egész napos időtöltésre. A megerősödött növényállomány már biztos termést, alapanyagot biztosít az üzem elindításához, mely még több környékbelit vonz. A növények feldolgozására irányuló foglalkozások elindulnak, megnyílik a teázó és kis léptékben készülnek a gyógynövényes termékek is.
3. Ütem: Megújul a rendezvényterem és kiállítótér épülete és a bejárati épület, melyben kis szálláshelyek és foglalkoztató termek lesznek. Ahogy bővülnek az események és nő az érdeklődők száma a kastély bővíti felhozatalát és nagyobb rendezvények helyszínévé válik. A bejárati épületben helyet kap egy történelmi kiállítás is.

4. Ütem: A kastély fő épületében szállások és gyógynövényfürdő létesül. Így távolabbi vendégek is érkezhettek, több napos kikapcsolódásra is alkalmassá válik a helyszín. A gyógynövények köré meg több korosztály számára érdekes és kikapcsoló programok épülnek. Így a helyszínen gyerekektől kezdve, időskorúakig mindenki tölthet a természet izgalmas vagy esetleg megnyugtató oldalából.

1.Ütem

2.Ütem

3.Ütem

4.Ütem

Források:

<https://muzeulmures.ro/gorgenyszentimrei-kastely/>

https://hu.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6rg%C3%A9ny_v%C3%A1ra

<https://bakonybel-monostor.hu/szerzetesek/>

<https://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/gorgenyszentimre/1926>

REAMENAJARE PEISAGISTICĂ A PARCULUI DENDROLOGIC GURGHIU, Târgu Mureș, aprilie 2011 tanulmány